

УДК 339.982

Мельник А.О.

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

СВІТОВІ ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ**THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS IN THE UKRAINIAN ECONOMY
AND THEIR CONSEQUENCES****АНОТАЦІЯ**

Проаналізовано вплив світових криз на стан економіки України з часу набуття незалежності. Виявлено наслідки та проаналізовано шляхи їх подолання. Визначені етапи становлення економіки України у відповідності до світових економічних криз, що відбулись в умовах глобалізації.

Ключові слова: світова економічна криза, глобалізація, світова економіка, інтеграція, економічні трансформації.

АННОТАЦІЯ

Проанализировано влияние мировых кризисов на состояние экономики независимой Украины. Выявлены последствия кризисов и проанализированы пути их преодоления. Определены этапы становления экономики Украины в соответствии с проявлением мировых экономических кризисов в условиях глобализации.

Ключевые слова: мировой экономический кризис, глобализация, мировая экономика, интеграция, экономические трансформации.

ANNOTATION

Analyzed the impact of the global crisis on the economy of independent Ukraine. Revealed the crisis and analyzed ways to overcome them. Defined stages of development of economy of Ukraine in accordance with the onset of the global economic crisis in the context of globalization.

Keywords: global economic crisis, globalization, the world economy, integration, economic transformation.

Постановка проблеми. Перехід України до соціально-орієнтованої економіки зумовив поступові зміни сутності та характеру економічних відносин між суб'єктами господарювання. Внаслідок цього сформувалася нова ринкова система, яка функціонує в мінливому динамічному світі. За час існування України як незалежної країни стан економіки тривалий час характеризувався як кризовий, внаслідок трансформаційних реформувань і становлення ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені В. Будкін, В. Геєць, С. Мочерний, Ю. Пахомов, А. Філіпенко, М. Чумаченко, А. Гальчинський та інші досліджують сутність світових економічних криз у розрізі цивілізаційного розвитку світу та відзначали не лише негативні, але і ряд позитивних наслідків світових криз, для окремих економічних систем світу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значний доробок вітчизняних вчених щодо вивчення кризового стану, не виявленні закономірності впливу світових економічних криз на становлення економіки України.

Метою статті є визначення сфер і форм прояву, передумов розповсюдження, наслідків, інструментів подолання негативного впливу світових економічних криз на становлення вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гіпотетично нинішній кризовий стан України можна назвати феноменальним. По-перше, його тривале повіряння українського народу та відсутність стабільної державності призвели до відсутності національного патріотизму, формування комплексу «національної меншовартості» та звички жити в кризових умовах (час постійних трансформацій – соціально-економічних, політичних та інших змін). Феномен вітчизняних кризових явищ не має прямого історичного аналога, але як невід'ємна складова розвитку – він не є винятком, а лише різновидом.

Постійні кризові прояви свідчать про помилки реформування та необхідність подальших трансформацій вітчизняної економічної системи. У зв'язку з цим нами було проаналізовано етапність накладання кризових явищ на розвиток економіки країни.

За часів незалежності України економіка тривалий час перебувала в стані кризи, тому ми робимо спробу виокремити етапи найбільш характерних проявів криз в економіці України з виділенням характерних рис та наслідків їх подолання (табл. 1):

1-й етап – революційних перетворень економічної системи (1991-1995 роки);

2-й етап – реформування економічної системи (1996-2000 роки);

3-й етап – гетерогенного зростання економіки (2001-2008 роки);

4-й етап – економічного спаду (2009- донині).

Перший етап – революційних перетворень економічної системи (1991-1995 роки), співпав з формуванням Україною власної державності та одночасним переходом від адміністративно-командної економіки до ринкової. У цей період виявилася, на наш погляд, цивілізаційна криза командно-адміністративної економіки (соціалістичної системи), яка вичерпала свою ефективність у межах СРСР.

В Україні за роки адміністративно-командної економіки була сформована промислова

Таблиця 1

Кризові прояви в економіці України

Етапи становлення економіки України	Види криз в економіці України	Світові економічні кризи	Характер впливу світових економічних криз	Наслідки перебігу світових економічних криз для України
Революційних перетворень економічної системи (1991-1995 роки)	Цивілізаційна криза соціалістичної системи; структурна; політична; технологічна; соціальна; економічна	Криза СРСР (1990-1991 р.) Мексиканська і Бразильська кризи (1993-1996 р.)	Негативний Нейтральний	Стопор економіки, падіння виробництва, дефіцит товарів, інфляція, розпад грошово-кредитної системи, падіння доходів населення, безробіття
Реформування економічної системи (1996-2000 роки)	Економічна; політична; демографічна; технологічна; соціальна; міжнародна	Азіатська і Російська кризи (1997-1999 р.)	Негативний	Девальвація гривні, інфляція, кон'юнктурні зміни на ринку
Гетерогенного зростання економіки (2001-2008 роки)	Економічна; політична; соціальна; міжнародна; технологічна;	Криза у США (2008 р.)	Негативний	Нестабільність банківської системи, дефіцит фінансових ресурсів, відтік іноземного капіталу, зупинка іпотечного ринку, девальвація гривні, спад виробництва і реалізації експортної продукції
Економічного спаду (2009- донині)	Економічна; політична; соціальна; міжнародна; технологічна			

структура господарства, де домінували були видобувні галузі і військово-промисловий комплекс з високим рівнем наукомісткої продукції, розвинутою електронікою і точним машинобудуванням. Із другої половини 80-х років структура господарства втратила прогресивну спрямованість технологічного розвитку, більшість виробництв потребували технологічного оновлення. Криза адміністративно-командної економіки була зумовлена неефективністю промислової економіки та вичерпанням екстенсивних шляхів економічного зростання. Незначна частка соціальної складової господарства країни призвела до дефіциту товарів народного споживання, продуктів харчування.

Кризу СРСР відомий український економіст С. Мочерний охарактеризував як глибокий розлад економічної системи і руйнівну форму вирішення суперечностей адміністративно-командної економіки. Вона призвела до глибокого розладу і руйнації продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних відносин, економічної власності та господарського механізму [1, с. 188].

Нами визначенні такі сфери і форми прояву кризи СРСР 1990-1991 роки: політична – формування законодавчих, виконавчих органів управління, судової системи, становлення державності, часта зміна урядів; соціальна – відсутність механізмів адаптації населення до нових умов та інформаційної підтримки реформ в державі; технологічна – застарілі, матеріало-

енергомісткі технології виробництва; економічна – відсутність сприятливих умов господарювання, зниження ефективності виробництва, падіння підприємницької активності.

До внутрішніх передумов розповсюдження відносимо: суперечності між потенціалом систем і методами господарювання призводять до кризових явищ; значна частина в структурі народного господарства України оборонної промисловості (70 % машинобудування працювало на військово-промисловий комплекс, який виявився незатребуваним після розірвання зв'язків між країнам СНД); низька самозабезпеченість України енергоносіями (нафтою на 10%, газом – на 12%); відсталі, порівняно із західними країнами, технології виробництва товарів народного споживання. Знос промислового обладнання в 2000 р. оцінювався в 60%, а у сільському господарстві – у 90%. Енергоємність вітчизняної продукції в 10-20 разів вища за західну;

Криза була всеохоплюючою і проявлялась одночасно в усіх сферах господарювання без будь-яких обмежень. Обмеженнями мали стати трансформаційні реформи, але їх запізниле прийняття та введення, лише погіршувало ситуацію в країні.

Наслідки для України були такими: розшарування суспільства і зниження доходів більшості населення; зниження соціальної й політичної активності населення; поширення монополізму виробників; руйнування грошово-фінансових відносин; знецінення карбованця

внаслідок інфляції попиту; спад виробництва, глибина якого визначається масштабами накопичених диспропорцій у структурі економіки; зниження обсягів заощаджень та інвестиційної активності, які стають не вигідними при високій інфляції; обмежений попит внутрішнього ринку внаслідок зменшення купівельної спроможності населення; поширення бартерних операцій.

Інструменти подолання кризи були неефективними, оскільки застосовувався досвід інших постсоціалістичних країн без урахування вітчизняних особливостей; уряд сконцентрував свою увагу на наповненні бюджету, а не стимулювання підприємницької активності.

Прорахунки влади на першому етапі реформування економіки зумовили поглиблення кризи явищ.

Упродовж цього періоду становлення економіки України у світовій економіці проявилися Мексиканська і Латиноамериканська (Бразилія, Аргентина) кризи.

Вони не проявилися в економіці України, не дивлячись на наявність внутрішніх передумов розповсюдження: лібералізація цін за низьких якості і конкурентоспроможності; застарілі технології виробництва (енергомісткі, матеріаломісткі, трудомісткі); високий рівень монополізму; нестабільність політичної ситуації; невдалі економічні реформи; відсутність досвіду роботи в ринкових умовах.

Другий етап – реформування економічної системи (1996-2000 роки). За результатами революційних перетворень ряд галузей господарського комплексу Україні знаходилися на межі зникнення, а саме: легка промисловість, виробництво будівельних матеріалів, деревообробна і целюлозно-паперова, машинобудівна, хімічна і нафтохімічна галузі. Ситуація потребувала невідкладних змін у політиці держави. Тому на вказаному етапі було здійснено ряд важливих реформ загальнодержавного значення: приватизаційна, грошова, лібералізація цін, конституційна, аграрна, інституційна.

На цей період припадає проведення масової приватизації в Україні, яка мала ряд негативних наслідків через: невдалу сертифікатну приватизацію, відсутність антимонопольного законодавства, стратегічних державних прорахунків, низький рівень інформатизації суспільства. Відбувся перелом у реформуванні відносин власності. Набрал силу активний і незворотний процес розширення корпоративного та приватного секторів економіки. Станом на 1 січня 1999 р. форму власності змінили 61,8 тис. підприємств, у тому числі за період з 1994 по 1999 р. – 50,3 тис. На початок 2001 р. понад 70% загального обсягу промислової продукції вироблялося на недержавних підприємствах [2]. Проведена приватизація сприяла задоволенню інтересів корпоративних інвесторів, а не держави і суспільства. У 1995 році з метою стабілізації фінансової системи за підтримки МВФ

було проведено грошову реформу і введено в обіг національну грошову одиницю – гривню, у співвідношенні 1 гривня : 10 000 карбованців. Жорстка монетарна політика МВФ (1995 р.) в Україні спочатку сприяла стабілізації грошової одиниці, однак ця тенденція не була закріплена структурною перебудовою економіки, інституційними та адміністративними реформами. На вимогу МВФ в Україні були лібералізовані ціни, що призвело до ринкових диспропорцій останніх, внаслідок наявності на ринку великої кількості природних монополістів, накопичення соціальних проблем (зросла заборгованість населення по комунальних платежах, знизився рівень купівельної спроможності населення). Реалізація нового курсу дала змогу створити ринковий механізм ціноутворення, здійснити складний і болісний перехід до світових цін, запровадити ліберальний режим зовнішньої торгівлі, забезпечити товарну насиченість ринку та подолати хронічний дефіцит національної економіки. У 1996 році була прийнята конституція України, яка визначала основні засади державності. Значні зміни відбулися в аграрному секторі, де була проведена: земельна реформа – земля передана у власність; інтенсифікація аграрного виробництва. Завдяки інституційній реформі було сформовано основні атрибути національної економіки – фінансову, податкову, митну, банківську та інші системи, що в сукупності визначають основну економічну інфраструктуру державності.

Як результат проведених реформ, у 1999 році економіка України відновила позитивну динаміку і ВВП вперше за останні 10 років зросло на 6%. Підвищилися основні показники, що характеризують сферу виробництва: промисловість – на 12,9%, сільське господарство – 7,6%, інвестиції – на 11,2%.

Певні зрушення відбулися й у зовнішній торгівлі – з 1994 по 1998 рік експорт товарів та послуг зріс більш як у 1,2 рази і досягнув майже 32% ВВП. Якщо різниця між імпортом і експортом у 1996 році становила близько 4 млрд дол. США, то в 1999 році їхні обсяги вирівнялися. Протягом 2000 року Україна здійснювала зовнішньоторговельні операції із 187 країнами світу (у 1998 році – з 164 країнами). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами за результатами 2000 року становило 648,1 млн дол. США [3].

Проведення зазначених реформ було ускладнено перебігом економічних криз у країнах Південно-Східної Азії та Росії, які мали світові масштаби.

Дані кризи мали такі сфери і форми прояву: валютній – девальвація національної валюти; бюджетній – зростання дефіциту бюджету; борговій – зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу; банківській – падіння рівня дохідності, скорочення активів, жорсткі вимоги НБУ.

У Україні склалися такі внутрішні передумови розповсюдження негативного впливу криз:

нестійкість банківської системи, як наслідок швидкого нарощування комерційних банків в Україні в 90-х роках, низький рівень банківських фахівців та управлінців, поступове застосування жорсткіших стандартів кредитування, кредитування інсайдерів і спекулятивних операцій; низький рівень бюджетних доходів внаслідок спаду виробництва та надмірні державні витрати порівняно з розмірами ВВП (38% у 1994-1997 роках) та державним інвестуванням (менше 2% у 1997 році) [4], які стали поштовхом до високої інфляції; фінансування дефіциту бюджету за рахунок внутрішніх і зовнішніх запозичень (у 1997 році за рахунок ОВДП фінансувалося 71% дефіциту бюджету [4]); нагромадження державного боргу, зростання заборгованості як внутрішньої (12,9 млрд грн або 6,45 млрд дол. США) наприкінці 1997 року), так і зовнішньої (17,8 млрд грн або 8,9 млрд дол. США) [4]; низький рівень валютних резервів.

Існуючі бар'єри розповсюдження кризи: неформований ринок корпоративних цінних паперів; низький рівень іноземних інвестицій.

Наслідки для України: відтік іноземного капіталу, вкладеного в держоблігації; девальвація національної грошової одиниці; подальший економічний спад (скорочення реального ВВП на 1,5%); зростання рівня інфляції до 20%; скорочення реальних доходів населення на 2,5% [4]; жорсткі заходи НБУ, спрямовані на збереження стабільності на фінансовому ринку, спровокували повний параліч банківської системи; скоротилася кількість українських банків (на початку 1999 року із зареєстрованих 214 банків реально функціонувало лише 176 (82,2%), причому 54 з них віднесено до категорії проблемних [4]).

Незважаючи на ряд негативних наслідків, вплив валютних криз на економіку України був опосередкований, оскільки ринок корпоративних цінних паперів на той час був майже відсутній, обсяги торгівлі з країнами Південно-Східної Азії та іноземних інвестицій (прямих і портфельних) були незначними.

Застосовувались такі інструменти подолання прояву криз: політика «дорогих грошей», а саме: збільшення норми резервування від 11% до 15% (зобов'язання банків щоденно виконувати цей норматив), ставки рефінансування від 16% у вересні-жовтні 1997 року до 44% у лютому 1998 року та 82% у липні 1998 р. [5]; збільшення прибутковості короткострокових облігацій (до 50% у 1997 році); валютні інтервенції НБУ; розширення валютного коридору; встановлення біржової монополії на купівлю-продаж іноземної валюти та введення жорсткого контролю за купівлю-продажем валют на УМВБ (до заяви на купівлю валюти треба було додавати зовнішньоекономічний контракт, вантажно-митну декларацію та довідку ДПА про відсутність заборгованості перед бюджетом); реструктуризація усіх боргів з ОВДП банкам у конверсійні облігації.

Третій етап – гетерогенного зростання економіки (2001-2008 роки).

Лише на межі XX і XXI століть вдалося стабілізувати економіку й навіть досягти невеликого її зростання. До позитивних тенденцій цього періоду слід віднести: погашення заборгованості бюджетникам та з соціальних виплат, активізацію інвестиційної і кредитної діяльності, зростання експортного потенціалу національної економіки (експорт склав 60% від ВВП), зменшення зовнішнього боргу, зміцнення бюджетної дисципліни, зростання реальних доходів населення, стабільність національної грошової одиниці, зниження рівня безробіття до 6,5% на початок 2008 року, зниження рівня абсолютної бідності від 70,6% у 2000-му до 12,6% у 2008 році. Рівень добробуту населення зріс у два рази, а у світовому рейтингу ВВП на душу населення Україна перемістилася з 109-го на 95-е місце.

Відбулося зростання основних економічних показників, зокрема за 2001 рік порівняно з попереднім роком: обсяг валового продукту зріс на 9,1%; промислового виробництва – на 14,2%; сільськогосподарського – на 9,9%.

У цей період набули розвитку такі сектори економіки, як оптова та роздрібна торгівля, телекомунікації, професійних і фінансових послуг, міжнародного і національного туризму, біржова торгівля, будівництво, сільське господарство, сільськогосподарське машинобудування та інші.

Керівництво країни обрало курс на: посилення соціальної спрямованості реформ; реорганізацію податкової системи і зменшення податкового навантаження на суб'єктів підприємництва; підтримку й захист вітчизняних товаровиробників; стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; підтримки інноваційної моделі розвитку промисловості і сільського господарства, розробку програми модернізації паливно-енергетичного комплексу.

Збільшився рівень інтеграції України у світове господарство, зросли обсяги експортно-імпорتنих операцій, прямих та портфельних інвестицій, трансферу передових технологій виробництва та управління. З 2000 року відбулося різке нарощення експортно-імпорتنих операцій, при цьому лідируючі позиції належать товарам, динаміка послуг є незначною і за досліджуваний період не змінилася.

Так, падіння цін на експортну продукцію зменшує доходи вітчизняних товаровиробників чорної металургії, на які припадає 40% експорту, а коливання цін на імпорتنу продукцію дестабілізує цінову кон'юнктуру на внутрішньому споживчому і енергетичному ринках. Така ситуація створює небезпеку для вітчизняної економіки, оскільки високий рівень її відкритості є наслідком безсистемної торгівлі на фоні глибокої кризи. Будь-яке небажане коливання кон'юнктури світових товарних ринків може призвести до втрат українських виробників.

Для запобігання негативних впливів на національну економіку слід диверсифікувати структуру експорту і мінімізувати обсяги імпорту.

Позитивна ситуація на світових ринках для розвитку економіки України в другій половині 2008 року була зневільована перебігом світової економічної кризи, яка розгорнулася у США.

Криза в США 2008 року проявилась у таких сферах: фінансова – валютною кризою внаслідок девальвації національної валюти; бюджетною в результаті скорочення доходів бюджету і зростання дефіциту; борговою в нарощуванні зовнішнього державного боргу; банківською – банкрутство банків, втрата платоспроможності, кризою ліквідності в різкому падінні вартості активів; торгова – кризою попиту, яка проявилася через спад обсягів продажу експортної продукції вітчизняних підприємств на світових ринках, кон'юнктурною – падіння цін, підвищення рівня світової конкуренції; виробнича – криза виробництва зумовила скорочення обсягів виробництва та виділення якісних властивостей продукції, що підвищують її конкурентоспроможність.

Внутрішні передумови розповсюдження в Україні мали місце, а саме: політична нестабільність протягом останніх років; прискорене підвищення цін у 2008 році, внаслідок збільшення обсягів соціальних виплат та зростання вартості енергоресурсів; необґрунтована девальвація гривні в травні 2008 року, яка завдала значних збитків українським експортерам, сприяла здешевленню імпортних товарів, унаслідок чого постраждали українські товаровиробники; залежність від зовнішніх ринків, оскільки частка експорту становить 50% ВВП; значні обсяги зовнішніх позик (приватних і державних) для фінансування внутрішнього споживання та інвестицій; залежність фондового ринку від коштів нерезидентів; дефіцит ліквідності в банківській системі; різке скорочення кредитування і підвищення кредитних вимог; імпортозалежність та підвищення споживчого попиту на імпортні товари.

Визначені такі наслідки перебігу даної світової кризи для України: скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій; зменшення рівня споживання українським населенням; зниження темпів нарощення фінансових операцій; зниження ділової активності суспільства; скорочення обсягу виробництва кредитно залежними підприємствами; спад промислового виробництва в машинобудуванні – мінус 52,2%, металургії – мінус 39%, в іншій неметалургійній продукції – мінус 44,7%, хімічній та нафтохімічній промисловості – мінус 31,9%, транспорті – мінус 30%, будівництві – мінус 53,6% до обсягу 2008 року; зниження конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості; скорочення обсягів іпотечного кредитування та заморожування будівництва.

Для подолання і мінімізації негативного впливу застосовувались такі інструменти уря-

дом України, як: моніторинг фінансової діяльності банків; встановлення заборони на дострокову виплату юридичним та фізичним особам коштів за депозитними договорами [6]; уведення банківських обмежень на завчасне вилучення депозитів та операції з купівлі-продажу іноземної валюти;

рефінансування та націоналізація проблемних банків; цільове рефінансування банків для кредитування: завершення будівництва визначених за результатами інвентаризації багатоквартирних жилих будинків з готовністю понад 50%; інфраструктурних проектів у сфері енергетики, транспорту, зв'язку, а також пов'язаних із проведенням в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу.

Четвертий етап – економічного спаду (з 2009 року – донині).

Світова економічна криза 2008 року болісно зачепила майже всі галузі економіки України, тисячі компаній і мільйони громадян. Вона загострила результати бездіяльності останніх років. У другій половині 2008 року почався різкий спад промислового виробництва, будівництва, прискорилося інфляція, різко змінився курс національної валюти, що викликало паніку серед населення, яке почало масово забирати з банків свої заощадження. Аналогічні процеси продовжувалися і в першій половині 2009 року, що визначило загальне падіння ВВП у розмірі 15% (промислового виробництва – на рівні 21,9%, зокрема знизилися обсяги виробництва в машинобудуванні – на 52,2%, металургії – на 39%, іншій металургійній продукції – на 44,7%, хімічної та нафтохімічної промисловості – на 31,9%, транспорту – на 30%, будівництва – на 53,6% до обсягу 2008 р.).

На зазначеному етапі за результатами наслідків світової економічної кризи 2008 року в економіці України проявилися негативні процеси, а саме: скорочення обсягів виробництва, зниження інвестиційної активності. Втрати української економіки зумовлені неефективною структурою останньої і високим рівнем залежності від кон'юнктури на світових ринках, низьким рівнем конкурентоспроможності технологічно відсталих підприємств. На цьому етапі українські товари втратили більшість світових ринків.

За наслідками кризи 2008 року відбувся різкий спад як експортних так і імпортних операцій. Таке різке коливання зумовлено кількісними й якісними змінами попиту на світовому ринку. Воно негативно вплинуло на економіку, оскільки впали доходи експортно-орієнтованих підприємств, які є основними платниками податків і роботодавцями у великих промислових регіонах. Інші види економічної діяльності, орієнтовані на внутрішній ринок, позитивно впливали на динаміку ВВП. Але проблема полягає в тому, що власне виробництво забезпечує лише дві третини товарних ресурсів країни, а решта

Таблиця 2

Висновки щодо впливу світових економічних криз на становлення економіки України

Кризи в економіці	Висновки за результатами впливу світових економічних криз на економіку України
Криза СРСР	<ol style="list-style-type: none"> 1. Неврахування наукового потенціалу і неефективне управління державними підприємствами та індустріальними гігантами призвело до руйнування економічного потенціалу. 2. Збільшення державного апарату управління викликало перенавантаження державного бюджету та деформації економічної структури. 3. Відсутність законодавчого та інституціонального забезпечення, регламентації економічної діяльності призвели до «тінізації» економіки. 4. Відсутність сприятливого інвестиційного клімату стримувало технологічне оновлення промисловості і сільського господарства. 5. Порушення економічних зв'язків між країнами колишнього СРСР означило необхідність диверсифікації та переорієнтації діяльності вітчизняних підприємств. 6. Ігнорування інтересів українського народу спричинило глибоку соціальну кризу.
Латиноамериканська (Мексика, Бразилія, Аргентина) криза	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень інтеграції і закритість економіки, відсутність тісних міжнародних взаємозв'язків убезпечило економіку України від негативного впливу перебігу цієї світової економічної кризи. <p>Зростання рівня інтеграції країни у світовий простір призводить до збільшення ймовірності виникнення і поширення негативного впливу світових економічних криз.</p>
Криза в країнах Південно-Східної Азії та Росії	<ol style="list-style-type: none"> 1. Випуск високоприбуткових короткострокових облігацій не є ефективним засобом покриття дефіциту державного бюджету. 2. Високий рівень співвідношення короткотермінового боргу до валютних резервів підвищує ймовірність прояву фінансових криз. 3. Незавершеність реформ та лібералізація фінансових ринків підвищують чутливість економіки до нестабільності на світових фінансових ринках.
Криза в США 2008 року	<ol style="list-style-type: none"> 1. Існує гостра необхідність посилення вимог банків до приватних і корпоративних позичальників. <p>Розробка системи моніторингу частки високо ризикованих інвестицій у кредитному портфелі вітчизняних банків.</p> <p>Низький технологічний рівень виробництва на вітчизняних підприємства унеможливує конкурентоспроможність на світових ринках.</p>

завозила з-за кордону за рахунок зовнішніх джерел і позик. На цьому етапі, за відсутності структурних реформ, відзначена стагнація вітчизняної економіки.

Висновки. Підсумовуючи результати аналізу в таблиці 2 ми звели висновки щодо впливу світових економічних криз на становлення економіки України.

Сучасний стан економіки України супроводжується гострою загальноекономічною кризою. При таких соціально-економічних умовах неможливо досягти відповідного рівня ефективності виробництва, отримати максимальний прибуток, бути лідером у жорсткій конкурентній боротьбі.

В умовах, коли джерела швидкого зростання до кризових років вичерпано, єдиний шлях виходу України на траєкторію сталого розвитку – це рішучі й всеосяжні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності економіки. Досягнення стабільного стану економіки вимагає розробки дієвих механізмів і підходів, які б дали змогу підвищити ефективність ви-

робництва, створити сприятливі інвестиційні умови, забезпечити конкурентоспроможність продукції на світових ринках.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 1 / ред. кол. С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 2000. – 864 с.
2. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
4. Циганов С.А. Кризова ситуація у банківській сфері: причини і шляхи подолання / С.А. Циганов // Фінанси України. – 1999. – № 7. – С. 82-86.
5. Волинський Г. Фінансово-валютна криза в країнах Південно-Східної Азії та її вплив на економіку Росії і України / Г. Волинський // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 76.
6. Шабельникова Є. Фіногеева В. Вплив фінансової кризи на банківську систему України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_1_2011_11_15_16/vpliv_finansovoji_krizi_na_bankivsku_sistemu_ukrajini/3-1-0-22.